

Abortus društva

Fenomen pobačaja u Hrvatskoj

Denis Jurić

deni.juric@gmail.com

Pobačaj je loša stvar. Ali žena koja ga čini ne mora zbog toga biti loša. Gore od pobačaja jest ono što do njega dovodi, a to je splet društvenih struktura koje stvaraju klimu straha od neželjenih trudnoća: klima silovanja, nasilja, podređenosti žena, crkvene zabrane kontracepcije, religijske nepravedne slike o ženi itd. Odgovornost za pobačaj snose svi oni koji su neosjetljivi na potrebe ljudi s margina. Svako društvo, koje ništa ne čini za poboljšanje socijalne, materijalne i duhovne slike svakoga pojedinca, jest društvo u kojem je taj pojedinac abortiran ili, gore, osakaćen. Gore od žene koja abortira jest društvo koje je prije toga abortiralo i osakatilo pojedinca.

Pobačaj – argumentacije

Pitanje pobačaja je duboko podijelilo i hrvatsku javnost. Dokaz je to da je pobačaj ne samo fenomen na osobnoj, nego i na društvenoj razini. Ne u smislu masovnog osuđivanja i zgražanja, nego društvene odgovornosti i samo-zapitanosti. Činjenica je da su oko govora o pobačaju nasilno stvorena dva tabora. S izjavama i motivacijskim parolama se igra metodom: »Tko prvi djevojci – njezova i djevojka.« Tako si jedni priskrbe moto: »Za život« i okupe mnogo ljudi oko sebe. Jer tko to nije za život?! Svi smo, pobogu, za život. Ali kako to reći kad su mnogi, drukčijeg mišljenja o pobačaju, svrstani u tabor smrti. To je drugi tabor. Oni su promotori »kulture smrti« i »militantni sekularisti«, oni ruše snagu domovine, snagu Crkve, snagu obitelji. A ta snaga je žena koja rađa djecu. Tako su nastala dva tabora: onih »za život« i onih »za smrt«. U biti je samo jedna utjecajna grupa društva, elita, isforsirala ovakvu podjelu. Te grupe trse se demokratskim putem nametnuti svoje razumijevanje čovjeka, svijeta i Boga. Ne prihvaćaju različitosti i zbog straha za vlastiti identitet, nastoje ga zaštititi proglašavajući svoj identitet općevaljanim. Demokratskim putem, dakle, može se ostvariti i nešto sasvim nedemokratsko. U Hrvatskoj je često demokracija samo prečica kojom do vlasti putuju kojekakvi svjetonazori isključivosti i

egoizma. Dokaz da se i vrag koristi najboljim sredstvima. Zato ga je teško i razotkriti u krugovima koji su se smjestili na »sećiju dobrote«. Jer se ne vidi da su tu zasjeli tako što su izgurali sve one druge koji također tu žele pripadati, ali su sada označeni »sinovima smrti«.

Iz obje argumentacije (»za život«, »za izbor«) moguće je uvidjeti i pozitivne i negativne posljedice. Put se ne nalazi, kao uvijek, negdje između, u nekome kompromisu jer se dolazi u napast da se samo produbi jaz između načela i života. Ni apsolutna autonomija kao norma djelovanja, ali ni zabrana ženama da ostvaruju vlastitu slobodu kao slobodni moralni subjekti. Put, dakle, mora imati svoj vlastiti normativ. Taj put je u etičkom sudu koji će biti svjestan osobe kao autonomije prožete odnosima, kako predlaže i njemačka teologinja Regina Ammicht Quinn. Put koji će uzeti u obzir svakoga pojedinca u njegovoj konkretnoj situaciji, ali koji će uključiti cijelo društvo u njegovoj odgovornosti za uvjete koje nameće ženama, pogotovo onima koje neplanirano nose trudnoću. U suprotnom su opet načela i zakoni važniji od čovjeka i stvarnoga života. Argumentacija stoga mora biti fluidna, obuhvaćati i načela i stvarne životne okolnosti. Krivo se krenulo čim je jedna skupina društva označena kao »kultura smrti«, dok si je druga skupina društva priskrbila pečat »za život«. Mora se naglasiti da su svi za život, ali da ni zabrane pobačaja nisu dobro rješenje da bi se pobačaj izbjegavalo. Problem je smješten dublje, u društvenim, kulturološkim i religijskim strukturama koje stvaraju takvu klimu, u kojoj se stvara povod strahu od rađanja neplaniranog djeteta. Stoga je nužno uključiti društvo u ovaj problem, radi preispitivanja klime koja pogoduje strahovima.

Pobačaj djece

Rađanje djece je na koncu jedina uloga koju su ženi pripisivali patrijarhalna država, patrijarhalna religija i patrijarhalna obitelj stoljećima i tisućljećima. Nije li vrijeme već jednom u povijesti dati ženama priliku da progovore o sebi, svome tijelu i onome što nose u svome tijelu? Zar žena ne može biti subjekt one zapadne autonomije i filozofije koja zagovara odgovornost i slobodu? One ne nose vojsku, novog vjernika ili novog tatinog nasljednika. One nose i sudbinu kojoj će se morati podložiti velik dio svoga života.

Djecu se često prikazuje pre-idealno. U najljepšim i najslađim trenucima. No ima li roditelja koji nije iskusio teškoće s djecom? Dijete nije samo ono što se neprestano reklamira. Reklama je iskoristila djecu na mizeran način. Dijete je i ogromna briga, obveza i često poteškoća. No, pored svega, ono jest dar.

Ali zašto govoriti o djeci? Je li u pobačaju riječ o ubojstvu djeteta s reklama, o ubojstvu čovjeka? Tko nam to može reći sa sigurnošću? Što je život i što je smrt? Je li svako oduzimanje života ubojstvo? Ne rađa li se životom i još jedna smrt? Kada nastaje čovjek, ili ljudska osoba? Zašto neki iz pokreta »Za život«

smatraju da se svi oni koji se ne slažu s njihovim mišljenjem i metodom, ne bi smjeli boriti za ikakav život? Tko to meni oduzima pravo da se borim za život, iako smatram da pobačaj treba biti dopušten? Nisam li ja time »abortiran« u vlastitom društvu? Nadalje, ubija li se tu potencijalni ljudski život ili pravi, »zgotovljeni« ljudski život? Zašto nam se želi nametnuti upravo to da je riječ o gotovom životu? U propagandi protiv pobačaja plasiraju se, dakle, slike malodobne djece. Inače takve slike služe u mnogo slučajeva za sentimentalizaciju društva. No problem pobačaja ne možemo rješavati tek sentimentaliziranim stavom, nego se traži daleko ozbiljniji, razumski i empirijski pristup. U suprotnom će nastati plodno područje za manipuliranje znanstvenim i vjerskim stavovima.

Pobačaj države

Država mora biti sekularna i svima jednako na službi. Većina ne smije nametnuti svoje stavove manjini. Država mora osigurati svima njihova temeljna prava koja su iznjedrena *Poveljom ljudskih prava*. Državni interesi moraju biti interesi svakoga građanina, a ne tek interesi neke elite ili utjecajne grupe koja želi nametnuti svoj identitet. Legalizacija pobačaja nije *egal*-izacija života i vrijednosti.

Pitanje pobačaja mora ostati pitanje, a ne zabrana, sve dok društvo ne stvori uvjete gdje neće postojati strahovi od neželjenih trudnoća i rađanja. I to je pitanje na koje će svatko osobno, u svojoj savjesti i svojoj situaciji morati odgovoriti, jer je to jedini način da bude za to i svjesno odgovoran. Ne dopustiti prostor slobode o tom pitanju, znak je temeljnoga nepovjerenja prema čovjeku kao moralnom subjektu, a osobito prema ženi kao moralnom subjektu. Znak je to temeljnoga straha od društvene različitosti. Društvo čine osobe i općedruštveno dobro ne može ići na štetu dobra pojedine osobe. Stoga kriminaliziranje pobačaja jest oduzimanje prostora slobodne odluke, kao i neosjetljivost za kontekst pojedinaca. Jer u odluci oko pobačaja uglavnom nije riječ o apsolutnom i načelnom odbacivanju dobra kao načela, nego o biranju između konkretnih životnih mogućnosti – često između dva dobra ili dva zla koja život pred nas stavlja. Pojednostavljeno bi se moglo kazati da je tu riječ o situacijskoj etici. Boriti se protiv legalizacije pobačaja pomalo je naivan pothvat u hrvatskom društvu koje zataškava vlastitu socijalnu situaciju, ali i situacije drugih društava gdje je pobačaj npr. zabranjen. Statistike i izvještaji iz takvih država pokazuju da zabranom problem nikako nije riješen. Hrvatsko društvo još je pod utjecajem naglih promjena sustava i svjetonazora, a ukorijenjeno u svijesti svoje vjerske pripadnosti koja pomalo dolazi u pitanje. U tome previranju nastaje strah nepripadnosti i gubljenja identiteta, te se na sve probleme odgovara površnim pristupom i argumentom tradicije. Strah od suočavanja s drugačijim razmišljanjima i ljudima jest strah za sebe. Strah od drugih je strah za sebe.

Je li hrvatsko društvo svjesno raznolikosti unutar samoga sebe ili želi ukinuti razliku da bi sačuvalo sebe-poimanje u kojemu bi se bilo ugodnije ogledati?

Zabrana pobačaja znak je i neosjetljivosti za sve one žene koje su pogođene tim problemom i koje se često nalaze sukobljene s vlastitom okolinom, kulturom, tradicijom, nesigurnošću, odbačenošću i svim onim društvenim kontekstima koji ženi stvaraju nelagodu kada se dogodi neželjena i »neblagoslovljena« trudnoća. Nelagoda je prisutna zbog slika na koje je društvo kroz povijest svelo ženu. U tome je veliku ulogu odigrala i Crkva, svodeći ženu na tip Eve ili tip Marije. Po ženi Evi je ušao grijeh u svijet, a ne život, a po Mariji i djevičanstvu dolazi spas tako što se naglašava njezina službenička uloga. Žena je tako ili poslušna ili grešna. Ona nema svoje autonomije kao moralni subjekt, već je kroz povijest služila tek kao objekt moraliziranja. Takva neosjetljivost za osobu žene traje još uvijek. I takva vrsta neosjetljivosti ne pomaže u rješavanju problema pobačaja. Tu se ne pristupa konkretno i s razumijevanjem, nego općenito, opet iz visine svjetonazora iz čije se perspektive ne mogu nazrijeti pojedinačna lica.

Pobačaj kršćana

Rješenje nije tek moliti po trgovima i bolnicama, da se bude viđen. To je pasivno maltretiranje tuđih savjesti koje se ionako lome. Ako ćemo pogledati kako Isus u svojim susretima prilazi ljudima, onda će se vidjeti da on ne prilazi metodom moraliziranja, nego upoznavanja i poštivanja slobode. On ljudima vraća vjeru ne samo u Boga, u zakone, u dogme, nego prije svega – vjeru u sebe. Time pokazuje čovjeku da njegov život ima smisao, dostojanstvo, slobodu i utemeljenje. Isus vraća kvalitetu života. Društvo je, pak, ljudima na različite načine oduzelo upravo tu kvalitetu i smisao života, a onda optužuje i želi prisiliti da se rađaju drugi životi. Crkva također, u svijetu koji gubi smisao, nastoji tek sebe osmišljavati i iznova nametati kao jedini autoritet koji želi poučavati, a sam je nepoučljiv. Tako, dok se jedni mole po trgovima, drugi u svojoj skrovitosti »plaču« i strahuju nad situacijama pred koje ih je doveo život i zbog kojih će biti osuđeni od strane okoline. Isus, naprotiv, dolazi opterećenim ljudima u času njihove skrovitosti i slabosti, ali kako da ga oni prepoznaju kad smo njegovo ime »odveli«, zloupotrijebili i »prikačili« na zastave naših osuda kojima vijorimo po trgovima?

Umjesto svodenja Boga na našeg štíćenika, umjesto zgražanja i zakonskih ograničavanja, konkretnije rješenje bilo bi djelovati u obiteljima i užim krugovima koji čine stanice društva. Djelovati i u socijalnom i duhovnom smislu. U našim najužim obiteljima i okolinama nalaze se ti strašni uvjeti koji nekoga nagone na pobačaj, na strah od neželjene trudnoće i rađanja. Tu je polje kršćanskoga djelovanja, a ne tek izglasavanjem zakona koji bi nas lišio moralne odgovornosti za sve ono što prethodi pobačaju. Crkva u Hrvatskoj će pobrkati

područja svoga djelovanja ako ostane tek na zakulisnom lobiranju zakonske zabrane pobačaja. To je, dakle, licemjerman i pilatovski pothvat pranja ruku. Tako u biti mnogi samo odrješuju svoje savjesti od stvarne odgovornosti, a svoju odgovornost odvrću od stvarnoga problema. Ako želimo sprečavati pobačaje, moramo sprečavati ono što do njih dovodi, a to nije lakomislenost iskonski grešne i neodgovorne žene, nego iskonski grešnog i sebičnog društva i njegove sebične i pogrešne slike Boga. Ima li onda što gore od pobačaja? Ima! To je sve ono što čovjeka dovodi u takvu situaciju u kojoj se pobačaj nameće kao jedino rješenje.

U pitanju pobačaja, već smo rekli, nitko nije načelno protiv života i nije pravedno ispolarizirati društvo na one »za život« i one »za smrt«. Ista takva polarizacija dogodila se i s pojmom obitelji. Tko to ne želi obitelj? I tko to može definirati obitelj? Tko ima toliku potrebu da pojmove rezervira za jednu skupinu unutar društva? Štiti li se tu neka Božja terminologija ili se vlastitoj terminologiji (koju se rezerviralo za svoj identitet) nastoji dati božanski autoritet? I to sve iz neke drevne postavke da je Bog na našoj strani samo onda kad je protiv naših neprijatelja. I onda proizlazi da smo mi na njegovoj strani kad smo protiv njegovih neprijatelja. Nesvjesni toga da smo mu upravo mi nesvjesno te neprijatelje pripisali i podmetnuli.

Pobačaj je loša praksa! Ali svi trebamo činiti sve što možemo da do pobačaja ne dođe. A taj put nije nametanje zakona. To je suviše lako i pilatovski. Pravi put je angažman da nam svima bude bolje u našoj socijalnoj, materijalnoj i duhovnoj situaciji. Taj put je mnogo teži, ali barem ne počinje osudom i sukobom načela, nego razumijevanjem konteksta i zajedničkom borbom ne samo za kvantitetu života, nego i za kvalitetu. To je kršćanski poziv: boriti se za cijeloga čovjeka. Ako se Crkva želi i dalje boriti za život, što je doista pohvalno (ali to je zadaća za koju joj ne trebamo pljeskati), onda se ona mora boriti i za život majke i žene. Jer dokle god kvaliteta života žene jest upitna, bit će upitna i trudnoća koja stigmatizira ženu, kao i donošenje djeteta na svijet. Crkva mora prvo priznati postojanje žene! Ne može se štititi dijete, ako se prije toga ne zaštiti ženu. Zaštititi je od društva i svih njegovih stanica gdje nastaje strah od seksualne stigmatiziranosti, od neželjene ili, od drugih, neprihvaćene trudnoće. Na smrt se ne odgovara tek životom, nego ostvarenim, smislenijim životom. A to je kvaliteta života koja je također odgovornost cijeloga društva, svih obitelji, svih religija i političkih stranaka. Svih, dakle, onih koji svoj opstanak suženo vide tek u kvantitativnom porastu članstva i svaku vrijednost mjere brojnošću.

Umjesto zaključka

Postoji li jedinstvo razjedinjenih (»za život«, »za izbor«) oko ovoga pitanja? Siguran sam da postoji. I jedni i drugi su na strani života. Jedni »kvantitativno«: da života ima; drugi pak »kvalitativno«: da životu trebaju dobre okolnosti (dostojanstvo, autonomija, sloboda, sigurnost, jednakopravnost...) koje ga čine ispunjenim životom. Bez kvantitete života (da bude život), ne može se ostvariti ni njegova kvaliteta. No je li život ostvariv ako mu je unaprijed zagarantirana ne-kvaliteta? Obje su strane, dakle, u pravu tek kada ona druga strana nije u krivu. Odluka za dijete ne može, dakle, biti samo odluka da ono postoji, nego prije svega jamstvo takve društvene klime gdje rađanje djeteta ne uključuje stigmatiziranost žene i njezino dovodenje u strahovite situacije. Bog u Knjizi postanka nije tek stvarao svijet i čovjeka (kvantitativno), nego je stvaranje dovršeno onda kada je ono što je stvoreno »bilo dobro«, štoviše »veoma dobro«. Stvorenje i život, dakle, svoje postojanje zaokružuju kvalitetom – »i bi dobro«.

Kao čovjek, teolog, kršćanin, sasvim osobno, ne želim biti pobornik nikakve rovovske bitke – između rova »života« i rova »izbora«. Neću da nosim mač svjetonazora i osude ili da budem svrstan u neke »neprijateljske« rovove. Ja hoću, Isusovom metodom, da nosim pokoji zavoj i štit za sve »kolateralne« žrtve između rovova. Žrtve naših isključivih svjetonazora, one zahtijevaju moju nesanicu i brigu. Zahtijevaju moju angažiranu ljubav, razumijevanje i trud da društvo stvori čovječnije uvjete za sve. Da probleme ne rješavamo prečicama zakona, koji će sve one ljude koje ne razumijemo strpati u koš osude, a nama sačuvati mirnu savjest i odgovornost. Da ne »rezerviramo« pojmove i područja života samo za neke skupine ljudi koji se boje za sebe, za svoj identitet, optužujući druge i drugačije da uništavaju vrijednosti. Vrijednosti su neuništive, ako su vrijedne. Bogu ne trebaju odvjetnici i čuvari. Njemu trebaju ljudi dovoljno otvorenog duha i uma koji će shvatiti da nisu poslani jedni drugima da budu suci, nego bližnji. Da stvaraju svijet, rađaju djecu, ali da to stvaranje, to rađanje nije dovršeno ako nije »dobro« – i djetetu i majci i čovjeku kao takvom. Stoga je pobačaj poput osjeta boli. A bol nije isto što i bolest – ona pomaže u razotkrivanju bolesti. Pobačaj je neugodan poput boli, ali on govori i ukazuje na bolesti društva. Ne može se stoga bol ukinuti jer onda nikada nećemo doznati u čemu je stvarni problem i od čega je društvo bolesno. Ne ukida se, dakle, bol, nego bolest. Osjet boli ostaje i nužan je za normalno funkcioniranje ljudskoga svijeta. No čini se da bi mnogi radije anestezirali bol samo da sakriju bolesti i svoju inficiranost mržnjom i egoizmom. Želim zdravo društvo i zdravo kršćanstvo.